

Zakaj »NE«

Slovenska skupnost vabi svoje volivce, naj na aprilskih ljudskih glasovanjih izrečejo svoj »NE« predlaganim volilnim reformam, ki gredo v smer večinskega sistema.

O potrebnosti preustroja sedanje volilne zakonodaje v Italiji lahko razmišljamo tako ali drugače, saj smo s sedanjim položajem lahko upravičeno nezadovoljni, vendar je vsaka volilna reforma, ki ne predvideva zajamčene zastopstva narodnih manjšin oziroma z novimi »volilnimi pragovi« celo onemogoča njihovo prisotnost v izvoljenih telesih, hudo krivična. Če na referendumih zmaga »DA«, bo večinski sistem brez vsakega popravka tako za senat kot za občine izredno zmanjšal možnosti za prisotnost slovenskih predstavnikov — tako Slovenske skupnosti kot ostalih strank. Zato slovenska stranka nikakor ne more podpreti takega načrta.

Tako stališče je sprejelo deželno tajništvo Ssk na zasedanju, ki je bilo 17. marca v Nabrežini. Ob ljudskih glasovanjih stranka običajno ni zavzemala stališč, saj je v naravi ljudskega glasovanja, da se ljudje izrečejo o posameznih vprašanih neposredno, brez strankarskih posrednikov. Vprašanje zajamčenega zastopstva pa je za nas tako življenjskega pomena, da je jasno stališče potrebno.

Na zasedanju, ki ga je vodil deželni tajnik Ivo Jevnikar, so predstavniki Ssk obširno razpravljali tudi o pogajanjih med Slovenijo in Italijo, o delu v deželnem svetu in o organizacijskih vprašanjih.

Glede volilnih reform so na seji kritično ugotovili, da besedilo zakona o spremembah pokrajinske in občinske volilne zakonodaje, ki ga je odobril senat, dokončno pa ga mora potrditi še poslanska zbornica, ne vsebuje nobenega jamstva za zastopstvo manjšin, čeprav je valdostanski senator Dujany na prošnjo Slovenske skupnosti posredoval pri notranjem ministru Mancinu. O kakih drugih pobudah v tej smeri ni bilo slišati, naša javnost pa se očitno premalo zaveda stvarne nevarnosti, da bo slovenska prisotnost izbrisana iz pokrajinskih in večjih občinskih svetov.

Po prvem krogu državnozbornih volitev v Franciji

Odločen zasuk na desno, a brez korenitih sprememb

V središču pozornosti evropske in tudi širše javnosti so še vedno izidi državnozbornih volitev v Franciji, ki so bile v nedeljo, 21. t.m. Čeprav so politični opazovalci že pred časom bili napovedali zmago desnosredinske koalicije, ki jo sestavljajo liberalci in neogolisti, verjetno ni nihče predvidel tako gladkega poraza

DRAGO LEGIŠA

socialistov, ki so na oblasti 12 let. Konservativna koalicija, ki jo vodita znana in že priletna politika Valery Giscard d'Estaing in Jacques Chirac, je zbrala nad 40 odstotkov glasov, medtem ko se socialisti niso dokopali do 20 odstotkov, komunisti pa so zbrali 9,1 odstotka glasov.

V Franciji je v veljavi uninominalni večinski sistem, po katerem je v prvem krogu izvoljen kandidat, ki v svojem okrožju prejme več kot polovico glasov, v drugem krogu — ta bo v Franciji v nedeljo, 28. t.m. — pa tekmuje za izvolitev kandidata, ki sta v svojem okrožju prejela v prvem krogu največ glasov. Izvoljen je kandidat, ki dobi največ glasov.

Francoski predsednik Mitterrand

Prodorni uspeh desnosredinske koalicije in afirmacija skrajne desnice — ta je prejela 12,5 odstotka glasov, in sicer tri odstotke več kot leta 1988 — pomenita za Francijo odločen zasuk na desno, saj celotna desnica razpolaga zdaj s skoraj 60 odstotki glasov. Zanimivo je dalje, da so na teh volitvah spet prišli na površje že uveljavljeni, torej znani in tudi priletni politiki. To pomeni, da se Francija v tem pogledu zelo razlikuje na primer od Združenih

držav Amerike, kjer so zmago predsednika Clintona tudi smatrali za politično afirmacijo mladih na splošno.

Korenito drugačna bo sestava nove francoske poslanske zbornice. Poznavalci razmer pravijo, da utegne zmagovita desnosredinska koalicija imeti po drugem krogu volitev morda celo 500 od skupnih 577 poslancev, kolikor jih je v francoskem parlamentu.

Iz vsebine:

Jurij Paljk:
Majhni narodi nismo več samo molčeči cepci (str. 3)

a.b.:
»Strma je pot v nebo...« (str. 2)

H.J.:
Intervju s Franko Žgavec o goriški glasbeni šoli Emil Komel (str. 3)

Dar.:
Pogovor s športnico Vesno Jagodic (str. 8)

Gre za usodo mlade ruske demokracije

Mednarodna javnost je zelo zaskrbljena nad nadaljnjim razpletom dogodkov v Rusiji. Predsednik Boris Jelcin je v znanem in pričakovanem govoru po radiu in televiziji sporočil, da je segel po posebnih pooblastilih, kar je izzvalo ostro reakcijo zlasti v parlamentu (kongresu ljudskih poslancev in vrhovnem sovjetu). Jelcina zdaj obtožujejo, da je izvedel državni udar. Njegove ukrepe je grajalo tudi ustavno sodišče, ki je Jelcinu očitalo, da se je pregrešil zoper temeljne zakone ruske federacije. Predsednik parlamenta Hasbulatov je zato zahteval, naj se uvede postopek za odstranitev predsednika Jelcina.

Položaj je torej silno napet in dokaj nejasen. V tem trenutku je tudi težko napovedovati nadaljnji razvoj dogodkov, saj se utegne zgoditi tudi najhujše, se pravi državljanska vojna; morda pa se bo Jelcinu le posreči-

Boris Jelcin z mamo

lo doseči kompromis in preprečiti izbruh neredov, ki bi se nujno spremenili v bratomorno klanje. Glede na dejstvo, da je na ozemlju ruske federacije nakopičenega ogromno jedrskega orožja, obstaja resna nevarnost za začetek katastrofe svetovnih razsežnosti.

Predsednika Borisa Jelcina je te dni odkrito in odločno podprl ameriški predsednik Clinton, ki je med drugim ugotovil, da je Jelcin prvi demokratično izvoljeni predsednik v tisočletni ruski zgodovini. Podprl je tudi ukrep, naj o svoji nadaljnji usodi odločajo ruski državljani na referendumu, ki ga je Jelcin razpisal še za ta mesec. Na referendumu naj ljudstvo pove svoje mnenje o politiki, ki jo vodi sedanja ruska vlada. Od izida referenduma bo tudi odvisno, če bo Rusija nadaljevala po poti reform, ki naj vodijo v parlamentarno demokracijo ter v tržno gospodarstvo. Na svobodnih volitvah bo nato ljudstvo izvolilo novi parlament in odpravilo sedanje zakonodajne strukture, ki so ostanek starega sovjetskega režima.

Sedanji trenutek v Rusiji je vsekar silno kočljiv in utegne biti celo usoden za mlado rusko demokracijo.

RADIO TRST A

■ PETEK, 26. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Halo, dober dan! Tu 362875; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Milojka Žižmond Kofol: »Ženska v ospredju«; 12.00 Alpe-Jadran; 12.40 Srečanje oktetov Primorske v Ricmanjih; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Pravljice, pesmice in še kaj...«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 16.45 Postni govori; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 27. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Milojka Žižmond Kofol: »Ženska v ospredju«; 12.00 Ta rozajanski glas — Oddaja iz Rezije; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Ciril Zlobec: »Italijanska srečanja slovenskega pesnika«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca.

■ NEDELJA, 28. marca, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 »Skrivnost šepetajočega otoka«; 10.30 Narodnozabavna glasba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovenec; nato: Zborovska glasba; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca; 15.30 Iz krajevnihi stvarnosti; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 29. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija po letu 1945; 8.55 15 minut z...; 9.10 »Ljubi... ne ljubi«, bolj ali manj resnične zgodbe o spogledovanju in nesojenih ljubeznih; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Marko Sosič: »Rosa na steklu«; 12.00 Kamen in sonce; 12.20 Slovenska lahka glasba; 12.40 Naša pesem; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nagradna abeceda, radijska kviz oddaja za otroke; 15.30 Mladi val (Hit Parade; Fokus); 16.45 Postni govori; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ TOREK, 30. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zvočna ropotarnica, glasovi in zanimivosti iz radijskega arhiva; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Marko Sosič: »Rosa na steklu«; 12.40 Naša pesem; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val (Tapu kviz); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Jože Babič: »Rosa L. - kronika o neki revolucionarki«.

■ SREDA, 31. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovenec; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Marko Sosič: »Rosa na steklu«; 12.00 Male skrbi — veliko veselje; 12.40 Naša pesem; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 13.20 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 »Svojo poslednjo voljo pri zdravi in čisti pameti izrekam — odnos do življenja in smrti v kmečkih oporokah.

■ ČETRTEK, 1. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obtoženci 2. tržaškega procesa; 8.50 Slovenska lahka glasba; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Marko Sosič: »Rosa na steklu«; 12.00 V deželi čarobne palice; 12.40 Naša pesem; 13.00 Opoltdanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

Odločen zasuk na desno...

Da je francoska socialistična stranka, kateri pripada tudi predsednik republike Mitterand, doživela zelo hud poraz, izhaja med drugim iz dejstva, da v prvem krogu v nedeljo ni bila izvoljena cela vrsta znanih socialističnih prvakov. Med temi so bivši ministrski predsednik Michel Rocard — ta bi rad bil Mitterandov naslednik —, sedanji ministrski predsednik Pierre Bérégovoy in zunanji minister Roland Dumas. Na listi komunistične partije ni bil izvoljen njen zgodovinski voditelj, 72-letni Georges Marchais. Vsi ti kandidati bodo poskušali srečo v drugem krogu, se pravi v nedeljo, 28. t.m.

Te volitve se neposredno ne tičejo predsednika republike Mitteranda, čigar redni mandat bo potekel leta 1995. Poznavalci francoskih razmer pa ugotavljajo, da preživlja predsednik Mitterand te dni pravo psihološko in politično dramo. Poraz socialistične stranke naj bi pomenil izdajstvo in celo nož v hrbet, česar si ni zaslužil (o tem je globoko prepričan), v političnem pogledu pa se zaključuje 12-letno obdobje francoske zgodovine, ki ga je v marsičem oblikovala prav njegova markantna osebnost. Mitterand bo do leta 1995 živeti takorekoč osamljen v Elizejski palači, saj ne bo imel političnih zaveznikov ali sogovornikov ne na ravni vlade ne na ravni parlamenta. Po ustavi ima sicer nekatere pristojnosti na področju obrambe in zunanje politike, a se bo moral zaradi prevlade političnih nasprotnikov v vladi in parlamentu zadovoljiti z opravljanjem zgolj reprezentančnih nalog. Mitterand je star 76 let in ni pri dobrem telesnem zdravju. Zato nekateri menijo, da utegne odstopiti še pred koncem rednega predsedniškega mandata.

Liberalno-neogolistična koalicija je na teh volitvah dosegla svoj glavni cilj: vsak čas bo v njenih rokah izvršna oblast (vlada), v zakonodajni zbornici bo »vedrila in oblačila« po mili volji. Francoski tisk pa že piše, kako »ni vse zlato, kar se sveti«, da se namreč glavna stebra zmagovite koalicije osebno ne marata in da si podtalno tudi hudo nagajata. Tako Giscard d'Estaing kot Chirac se smatra za kandidata za Elizejsko palačo, zlasti drugi tudi upa, da bo Mitterand kmalu odstopil.

Novi ministrski predsednik bo baje 64-letni Edouard Balladur, predstavnik neogolistične skupine v zmagoviti koaliciji. V letih 86-88 je bil minister za gospodarske in finančne zadeve. Valéry Giscard d'Estaing, ki je bil pred-

sednik republike od leta 1974 do leta 1981, želi baje postati predsednik novega parlamenta, medtem ko bi Jacques Chirac najraje takoj nasledil Mitteranda.

Kljub odločnemu zasuku na desno v francoski notranji, zlasti gospodarski politiki, ni pričakovati korenitih sprememb ali novosti. Če bo Balladur postal ministrski predsednik, bo — tako beremo v francoskem tisku — nadaljeval, predvsem na področju gospodarstva, po poti sedanje socialistične vlade. Ohranil naj bi sedanjo denarno politiko, temelječo na pariteti marka-frank; morda bo skušal izvesti kako privatizacijo, kar pa bo odvisno od zdravja na finančnem tržišču.

V evropskih državah pa so zaskrbljeni, kaj se bo zgodilo, ko bo politično prizorišče zapustil Mitterand. Ta je po splošnem mnenju nudil jamstvo za ravnovesje. Težko si je dalje predstavljati uresničitev pogodbe iz Maastrichta brez zagona — tako pravijo — ki izvira iz Mitterandove zvestobe ideji evropske integracije.

* * *

Preteza za zakrivanje lastnih zamud

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je v tiskovnem poročilu izrazilo ogorčenje nad nastopom italijanskega zunanjega ministrstva glede pogajanj z Republiko Slovenijo, saj dokument o tako imenovanih »zapušenih dobrinah« istrskih beguncev in optantov sloni na hudih netočnostih glede slovenske zakonodaje, vsebuje grožnje in sprošča še hujsko nacionalistično kampanjo v obmejnih krajih Italije. Pri tem je treba predvsem poudariti, da govori o omenjenem vprašanju, kot da ne bi bilo že definirano z dvostranskim sporazumom in pa z italijansko notranjo zakonodajo, ki mu je sledila. Ponovno odpiranje tega vprašanja je lahko le stvar dobre volje obeh strani v okviru splošnega boljšanja odnosov, zaostrovanje pa k temu seveda ne more prispevati nič dobrega. Ssk ima tudi vtis, da išče italijanska stran pretezo za zakrivanje lastnih zamud in neizpolnjevanja obstoječih obveznosti, na primer v odnosu do slovenske manjšine. Veliko zaskrbljenost pa vzbujajo stališča nekaterih parlamentarcev in pa sredstev množičnega obveščanja, ki umetno višajo »politično temperaturo«, kar le škoduje sožitju in vzbuja hude dvome v dobronamernost in spontanost mnogih stališč in potez zadnjega obdobja.

»Strma je pot v nebo...«

V zadnjem času večkrat beremo o predlogih za beatifikacijo znanih osebnosti cerkvenega, pa tudi laičnega sveta. Gre npr. za papeže zadnjih let, gre pa tudi za znane politične osebnosti povojnega obdobja v Italiji. Znani so predlogi za proglasitev papežev Pija XII. in Pavla VI. za blažene (zanimivo, da se mnogo manj omenja »Dobri papež« Janez XXIII...). Med politiki so padli predlogi za beatifikacijo demokrščanskega voditelja De Gasperi-ja, nedavno so omenjali tudi znane demokrščanskega tajnika izpred dvajsetih let Zaccagninija. Še prej je bil kandidat za blaženega nekdanji florentinski župan La Pira, ki je sicer živel v samostanu.

Vsi verni kristjani imajo seveda pravico, da po smrti »kandidirajo« za oltar, seveda če imajo za to res potrebne rekvizite. Tu se sicer ne bomo spuščali v to, kaj rimska kongregacija za zadeve svetnikov zahteva za beatifikacije ali kanonizacije. Gre bolj za nekaj misli oziroma pripomb splošnega in praktičnega značaja. Znano je namreč, da se zadevni procesi navadno vlečejo dolga leta pa tudi stoletja. Nekateri kandidati ostanejo pri blaženstvu, drugi dosežejo še svetništvo. Zato je morda nenavadno in skoraj čudno, da pri kakem kandidatu za blaženost zadostuje le par let od smrti (kot nedavni primer ustanovitelja Opus Dei, kar je vzbudilo znotraj Cerkve tudi odločne kritike). Sicer pa ne gre le za daljši ali krajši čas, gre tudi za oportunist in primernost.

V zgodovini imamo veliko kraljev, cesarjev, kraljic in cesaric, ki so dosegli čast oltarja. Naj omenimo le francoskega kralja sv. Ludvika, med državniki pa sv. Tomaža Mora. Slednji je za kanonizacijo čakal kar več stoletij! Zato so razne pobude verjetno prenačljene in neumestne. Če preko papežev pomislimo npr. na politike, se stvar še bolj komplicira. Težko bi namreč pri kakem zgodovinskem italijanskem politiku-državniku polpretekle dobe kar tako začutili herojske svetniške lastnosti v pravem pomenu besede, tudi če ne izključujemo osebnega zgledega življenja. In verjetno bi prav za koga izmed njih tudi kot pripadniki slovenske manjšine v Italiji ne dali takoj roke na ogenj...! Podobne pomisleke so svoj čas iznesli tudi v južnotirolskih političnih krogih, ki gotovo ne dišijo po hereziji...

Med tem pa naši svetniški škofje Slomški, Barage in še kdo drug še čakajo v predsobi oz. v limbu na to, da se njih proces za beatifikacijo sploh premakne z mrtve točke. Do kdaj še? Ali se tudi svetost prevečkrat meri po zemskih merilih?

a.b.

Jurij Paljk

»Majhni narodi nismo več samo molčeči cepci«

»Ta prispevek je tudi naš posreden in neposreden komentar k trenutnemu stanju odnosov med Slovenijo in Italijo.«

(Ured.)

Upam, da ste v soboto, 13. marca, pozno zvečer že spali, ali pa se je imenitno zabavali, saj se to na sobotne večere počne običajno. Upam zato, da niste, podobno kot jaz, gledali v poznih večernih urah na prvem programu italijanske državne TV postaje RAI oddajo, ki je hotela prikazati na čim bolj verodostojen način problematiko Istre. To ji pa ni uspelo in zelo enostavnega razloga, katerega mu bi lahko rekli nacionalizem in šovinizem, če ne bi govorili o ljudeh, ki se imajo za demokrate in moramo zato raje reči, da ni uspela samo zato, ker je bila slabo narejena. Vseeno pa bi po ogledu oddaje raje videli, da bi pred njenim začetkom raje obrnili na tretjo TV mrežo, kjer je razlagala italijanskemu svetu svoje poglede na svet bivša italijanska parlamentarka in še vedno porno zvezda Ilona Staller, če bi njo gledali, bi se vsaj ne jezili, kot ste se gotovo po ogledu oddaje o Istri na prvem programu.

Oddajo je vodil Fulvio Molinari, v studiu je imel še Tomizzo in senatorja Totha, ki je prav tako kot tržaški pisatelj Istran in begunec, nima pa nobene človeške širine in mu je vse, kar diši po slovanskem in slovenskem, blazno tuje in odvrtno, kot da bi bili Slovenci in Hrvati svojati in sodrga in ne samostojni narodi, ki imajo sedaj lastni državi. Iz studia so bili povezniki s Taormino, od koder je neka gospa profesor pravnik povedala, kako bi morali sedaj Italijani pritiskati ekonomsko, pravno in z vsemi sredstvi pač, da bi se dalo tudi meje premakniti, tako s Slovenijo kot tudi s Hrvaško. Italija je bila namreč oškodovana za Istro, itd, itd, vse stvari, ki so jih že stokrat povedali in jih še bodo, ker je pač sedaj stvar zelo aktualna.

Pisatelj Tomizza je zelo lepo prikazal stvarnost današnje Istre in se ni toliko ubadal s preteklostjo, a zdelo se je, da ga nekako senator Toth zelo težko prenaša ob sebi, saj je hotel vedno imeti zadnjo in vedno samo re-vanšistično besedo. Govorilo se je o fojbah, o vsem tistem, kar je tako drago sedanjim italijanskim krogom, ki pozabljajo na fašizem in govorijo samo o njegovih posledicah; tudi to uro zgodovine že poznamo. Časnikarka, ki je posnela nekaj zunanjih kadrov in šla celo v Istro, kjer je našla v nekem baru celo nekaj istrskih fantov, ki so se pripravljali na to, da dezertirajo v Italijo, ker niso hoteli v vojno rekoč, da ne vidijo nobenega smisla v tej vojni, kot da bi se sploh v kaki vojni lahko videlo kakšen smisel!, ta časnikarka je opravila zelo slabo de-

lo, ker se ji pozna, da ne pozna zgodovine in tudi jezika ne, kar je sicer tipično za italijanske časnikarje, ki hodijo po svetu. Ob gledanju teh in podobnih oddaj na to temo vedno dobite občutek, da pripadate narodu klavcev, narodu tistih, ki so vedno in samo delali krivico in pobijali in morili, vedno se oddaja konča s fojbo, v kateri je končalo na tisoče ljudi »samo zato, ker so bili Italijani«, kot se to vedno poudari.

Jasno je, da vi veste, da ni bilo ravno tako, da tudi poznate malce bolje od povprečnega Italijana slovensko zgodovino in tudi to je jasno, da se vam ob teh oddajah dviga krvni pritisk, morda tudi preklinjate, kot to počnem jaz. Poleg vsega pa se čutite še nemočne. Višek vsega pa je takrat, ko podučujejo slovenski narod, kako bi se moral obnašati do italijanskega, ki je zelo demokratičen in sploh dober. To je bilo zelo lepo vidno tudi v tej oddaji, ko je senator Toth dejal, da bi morali biti Italijani v Istri zaščiteni pravno vsaj tako, kot je najbolj zaščiten manjšina v Italiji, nemško govoreča manjšina na Južnem Tirolskem. Vsi so potem isto odbledeli naprej, le na to so pazili, da ne bi nihče omenil slovenskega ljudstva v Italiji. Meni so pokali šivi srajce na vratu, senator Toth pa je mirno razlagal Italijanom po televiziji, kako se mora slovenski narod učiti pri italijanskem, kakšne pravice in privilegije mora dati italijanskemu v Istri, katero je krivično odvzel Italijanom. »Kajti Istra je bila čudovita dežela in meni je vedno žal ko se spomnim, v kakšne roke je prišla!« je pomodroval senatore in še povedal, kako bi bilo treba pri poosimskih sporazumih čim več iztržiti in čim bolj pritisniti na Slovenijo, »saj bi se celo o mejah med Slovenijo in Italijo dalo govoriti in o spremembah meje tudi«, je še povedal senator Toth.

Seveda bi se lahko še jezil, a nima smisla. Kljub vsemu me pa boli, ko vidim take oddaje in samo predstavljam si lahko, kakšnim pritiskom so podvrženi italijanski pogajalci, ko sedajo za mizo s slovenskimi, in se skušajo dogovoriti o novih, poosimskih sporazumih, ki naj bi dokončno uredili odnose z novo državo Slovenijo. Da so italijanski politiki od vedno zvižeti, ni potrebno nikomur dopovedovati, da smo Slovenci vse preveč naivni tudi ne nikomur. Prav zato z zanimanjem in zaskrbljenostjo gledam na razvoj poosimskih sporazumov in sem obenem vesel, da je sedaj zunanji minister Peterle, pa ne zaradi tega, ker je krščanski demokrat, ampak predvsem zato, ker naše slovensko stanje tu v Italiji zelo dobro pozna in je od vedno bil naš prijatelj. Slovenski

III ▶ 6

Pogovor s Franko Žgavec, ravnateljico goriške glasbene šole Emil Komel

Na Goriškem je glasbena dejavnost najbolj razširjena oblika kulturnega dela

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel ima na Goriškem nadvse pomembno vlogo. O tem, kako ta šola deluje, kakšne težave ima in kaj načrtuje smo se pogovorili z ravnateljico centra Franko Žgavec. Med drugim je povedala, da je večina kulturnih delavcev, ki se v Gorici ukvarja z glasbeno pedagoškim ali z glasbeno prosvetnim delom, prišla iz šole Emil Komel.

Franka Žgavec

Ali lahko za uvod v glavnih obrisih opišete delovanje glasbenega centra Emil Komel? Kako in kdaj je ta šola nastala?

Nastanek Orglarske šole na Placuti sovpada z ukinitvijo delovanja Pevskega in glasbenega društva leta 1953. Njen pobudnik je bil glasbenik Mirko Filej, ki je ob sodelovanju skladatelja Emila Komela in drugih organiziral tečaje instrumentalnega in teoretičnega pouka.

V letu 1973 se ta dejavnost reorganizira in zadobi iz leta v leto večji razmah tako glede na število učencev kot na število učnih predmetov.

Sedež šole je od vsega začetka v prostorih na Placuti, delujejo pa še oddelki po vaseh: v Doberdolu, Jamljah, Štandrežu, Podgori, Števerjanu in na Plešivem. Šola je v zadnjih letih obiskovalo povprečno preko 100 gojencev, v zadnjem šolskem letu pa jih je 140.

Kateri so trenutno največji problemi, s katerimi se sooča vaša glasbena šola?

Trenutno je najbolj žgoč problem prostorska stiska. Zaradi števila učencev je namreč težko razporediti urnik. Sicer se nam nakazuje rešitev že z naslednjim šolskim letom, tako da z optimizmom gledamo naprej.

Katere instrumente poučujejo na vaši šoli in koliko glasbenih profesorjev je zaposlenih pri vas?

Naš predmetnik vsebuje naslednje instrumente: klavir, orgle, violina, viola, čelo, kljunasta in prečna flauta, oboa, trobenta, klarinet, kitara, harmonika. Poučujemo pa tudi solo in zborna petje ter teorijo in solfeggio, glasbeno zgodovino in harmonijo. Za

najmlajše pa je tečaj DO MI SOL. Skupno poučuje 32 profesorjev. Dve osebi sta redno nameščeni, ostali pa so honorarci.

V zadnjem času se precej govori o združevanju goriškega oddelka Glasbene matice in šole Emil Komel. Zakaj bi bilo to potrebno in kako naj bi to združevanje — če bi do njega prišlo — urednili?

Pri Centru smo si vedno prizadevali za sodelovanje s sorodnimi ustanovami. Le uspešno sodelovanje bi lahko bilo prva stopnja postopnega združevanja.

Toda že pri sodelovanju prihaja do težav. Na podlagi tega predvidevamo, da tudi z združitvijo ne bi bilo enostavno.

Seveda, če mislimo, da bi bila enotna glasbena šola močnejša ustanova in tako rojevala večje sadove, bi bila združitev idealna rešitev.

Koliko učencev je v letih od nastanka dalje zaključilo glasbeni študij na vaši šoli in koliko se jih je potem vključilo v prosvetno in kulturno delovanje — z vodenjem pevskih zborov, godbipd?

V okviru prosvetnega delovanja na Goriškem je zborovska oz. glasbena dejavnost najbolj razširjena oblika kulturnega dela. Večina kulturnih delavcev, ki se v Gorici ukvarja z glasbeno pedagoškim delom ali z glasbeno prosvetnim delom, je izšla iz Centra na Placuti. Med temi so tudi diplomiranci. V preteklosti si nismo mogli privoščiti, da bi naše dijake pripeljali do diplome, več pa je takih, ki izhajajo iz našega Centra, so pa nadaljevali in zaključili študij na drugih ustanovah. Ne bi tu naštevala imen. Kdor pozna goriški prostor, se lahko o tem prepriča. Lani je s prav dobrim uspehom diplomirala iz klavirja ena naša dijakinja, ki je opravila ves študij na naši šoli. Letos pa se pripravljajo na diplomu trije gojenci.

Pogovor je zapisala Helena Jovanovič

Pri Mohorjevi založbi v Celovcu sta izšli dve novi mladinski knjigi: nemški prevod Levstikovega »Martina Krpana« (prevedla ga je Marica Kulnik) in slovenski prevod enega najbolj priljubljenih avtorjev kriminalk za mladino Thomasa Brezina »Zmaj straši opolnoči« (prevedla Gitica Jakopin).

Svetovni slovenski kongres je doslej napravil veliko pomembnih korakov

Posnetek s posveta Svetovnega slovenskega kongresa na Opčinah. Za predavateljsko mizo sedijo (z leve) Ravel Kodrič, Janez Povše in Davorin Devetak (foto S. Ferrari)

Svetovni slovenski kongres je v času od svojega nastanka dalje junija 1991 opravil pomembno delo za zблиžanje Slovencev v zamejstvu in zdomstvu, čeprav je še zelo daleč od tega, da bi izčrpal vse svoje naloge. Sedaj, ko se je začetna evforija ob ustanovitvi te vseslovenske organizacije polegla, se je treba najprej z vso resnostjo lotiti rešitve številnih problemov, ki jih nadaljnje delovanje SSK postavlja — od organizacijskih do finančnih. To so v strnjeni obliki ugotovitve, ki so prišle do izraza v četrtek, 18. marca, v Domu Brdina na Opčinah, kjer je bilo javno srečanje in po-

Deželni tajnik Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar je bil v četrtek, 18. t.m., na vljudnostnem obisku pri novem šolskem skrbniku v Trstu, profesorju Renatu Andreassiju. Ob nastopu službe v Trstu mu je zaželel uspešno delo, priložnost pa je izkoristil tudi za razgovor o položaju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, še zlasti na šolskem področju, za kar je šolski skrbnik pokazal veliko zanimanje.

svetovanje članov na temo: »Kam s Svetovnim slovenskim kongresom«, ki ga je priredila Konferenca za Furlanijo-Julijsko krajino te organizacije. Številne goste je pozdravil predsednik Janez Povše, uvodno misel pa je podal Jože Pirjevec. V njegovi odsotnosti je zapis prebral Davorin Devetak, tajnik Konference. Poudaril je predvsem, da je osnovni namen SSK ta, da skuša povezati Slovence v matici, zamejstvu in diaspori, in da pri tem preseže ideološke razlike. Postal naj bi forum, kjer bi

se Slovenci srečevali, si znali pomagati med seboj in oblikovali skupno perspektivo razvoja. »Tak forum pa zahteva veliko zrelosti, strpnosti in ljubezni. Ker smo Slovenci narod, ki se v zadnjih dveh stoletjih ni prav slabo odrezal, bi rekel skoraj, da smo takega intelektualnega in organizacijskega napora zmožni,« je med drugim zapisal prof. Pirjevec.

Konstruktivno in optimistično so izzveneli tudi drugi posegi številnih članov SSK in ostalih udeležencev. Vsi so sicer poudarili, da je treba opraviti še veliko dela, da smo torej šele na začetku prizadevanj za povezovanje med razseljenimi Slovenci. Vendar pa so prvi rezultati že vidni, kongres je marsikje »odkril« tudi Slovence, ki bi bili drugače za naš narod izgubljeni, ponekod mu je uspelo zgladiti stare spore, ki so desetletja ločevali naše rojake po svetu in napravil še številne pomembne, četudi majhne korake. Deželni svetovalec SSK Jevnikar je dejal, da je Svetovni slovenski kongres trenutno sicer v krizi, vendar pa gre za eno od tistih idej, ki jih je težko uresničiti, a še težje rušiti in v tem je tudi moč te organizacije. Kongres pa bi nujno potreboval informativni vestnik, ki bi povezoval vseh 12 »oddelkov« Svetovnega slovenskega kongresa po svetu.

Udeleženci zasedanja v Domu Brdina so ob koncu poverili nalogo vodstvu Konference za Furlanijo-Julijsko krajino, da izoblikuje o tem srečanju izjavo, v kateri naj da poseben poudarek na hud pritisk, ki ga v tem trenutku doživlja slovenska manjšina v Italiji. Srečanja so se udeležili tudi gostje iz Slovenije: novoizvoljena predsednica Kongresa za Slovenijo SSK Irene Mislej, Janez Dular in Franc Miklavčič.

Razstava je v tržaškem Kulturnem domu

Celovit prikaz delovanja skavtov in gozdovnikov do leta '45

»Skavti in gozdovniki na Slovenskem« je naslov razstave, ki so jo v petek, 19. t.m., odprli v predverju Kulturnega doma v Trstu ob udeležbi številnih obiskovalcev. Gradivo za razstavo je zbrala Mira Grašič, kustos muzeja v Mariboru. Tržaško razstavo so priredili Slovenska zamejska skavtska organizacija in taborniki Rodu modrega vala, odprta pa bo do vključno ponedeljka, 13. aprila. Na ogled so fotografije o delovanju skavtske in gozdovniške organizacije v Sloveniji do leta 1945, ko so ju okupatorji ukinili, fotokopije dokumentov, članskih izkaznic in raznih predmetov iz življenja teh organizacij. V pritličju Kulturnega doma sta postavljena šotor in taborni ogenj — kot dokaz, da je osnovna značilnost teh organizacij življenje v naravi. V zbirki je tudi nakazan nadaljnji razvoj, nastanek taborniških organizacij v Sloveniji ter nadaljevanje skavtske organizacije v Argentini in Kanadi ter pojav skavtizma v zamejstvu, na Tržaškem, Goriškem in Avstriji. Razstavo so si že ogledali v Mariboru in Ljubljani, postavili pa naj bi jo še vsaj v treh krajih v Sloveniji.

Kustos Mariborskega muzeja Mira Grašič nam je povedala, da je gradivo za to razstavo zbirala približno pet let, saj gre za prikaz delovanja obeh organizacij v vsej Sloveniji. Gradivo o delovanju skavtskih enot v Avstriji in Italiji in v begunskih taboriščih v Argentini in Kanadi so, kot je sama povedala, zbrali člani skavtske organizacije iz Trsta, vse ostalo pa je zbrala sama, po domovih nekdanjih skavtov in gozdovnikov po vsej Sloveniji. Mnogo dragocene gradiva so v vojnem času tudi

sami uničili, ker so se bali za življenje.

Na otvoritvi tržaške razstave je spregovorila načelnica zamejske skavtske organizacije Vera Tuta Ban. Dejala je, da gre za temeljit prikaz mladinskega gibanja med Slovenci ne glede na politične in geografske meje in s svojim bogato ohranjenim gradivom pomeni dragocen kamenček v mozaiku naše nacionalne zgodovine. Izrazila je tudi posebno zadovoljstvo, da je do te razstave prišlo s skupnimi močmi skavtov in tabornikov. »Ti dve mladinski organizaciji«, je poudarila, ki sta nastali iz različnih nagibov in idej, imata v svojih programih marsikaj skupnega in povezovalnega in povezovalnega tega »skupnega« ob vseh razlikah, ki obstajajo, je nekaj dobrega, podobno kot valovi istega morja, ki tekmujejo med sabo in se lovijo, ampak le zaradi zdrave igre.«

Tudi starosta tržaške taborniške organizacije Milan Pahor je poudaril pomen te skupne pobude. Razstava namreč nudi vpogled v začetek skavtizma in gozdovništva na Slovenskem, iz katerega so tako skavti kot taborniki črpali smernice za svoje delovanje.

Kdor si želi razstavo ogledati z vodičem, naj se dogovori z organizatorji (za SZSO tel. 215086, za RMV pa tel. 632663), drugače pa so razstavni prostori odprti vsako soboto od 10. do 12. ure ali pa pol ure pred začetkom predstav.

* * *

V ponedeljek, 29. marca, bo v veliki dvorani Katoliškega doma v Gorici redni letni občni zbor Zveze slovenske katoliške prosvete iz Gorice. Začetek ob 20.30.

Udeležba na otvoritvi razstave o skavtih in gozdovnikih na Slovenskem je bila res številna (foto S. Ferrari)

Z rednega občnega zbora Kmečke zveze

Močno kmetijstvo za nove izzive

Prizor z letnega občnega zbora Kmečke zveze. Na sliki sta med drugimi tajnik te organizacije Edi Bukavec (prvi z leve), ob njem pa predsednik Alojz Debelis (foto D. Križmančič)

V nedeljo, 21. t.m., je bil v Prosvetnem domu na Opčinah občni zbor Kmečke zveze. Člani so potrdili dosežani glavni svet, nadzorni odbor in člane razsodišča. Na svoji prvi seji pa bodo porazdelili vodilna mesta. Tako predsednik Alojz Debelis kot tajnik Edi Bukavec sta v poročilih podala obračun o stanju kmetijstva na Tržaškem, ki vsekakor ni rožnato, saj se tudi v našem prostoru poznajo negativne posledice evropske kmetijske politike, pomanjkanje vsedržavnega načrta in neučinkovitost deželnih in tudi drugih oblasti. Ugotavljala sta, da krizi kmetijstva na Tržaškem botruje zgrešen odnos do ovrednotenja teritorija in omalovaževanje tega sektorja s strani gospodarskih in političnih dejavnikov. Še vedno namreč prihaja do nesmotrnega uničevanja kmetijskih površin in se po drugi strani namerava izglasovati tak zakon za zaščito Krasa, ki bi s svojimi predpisi dejansko onemogočil vsakršno delo človeka.

Na občnem zboru so tudi sprejeli resolucijo, s katero zahtevajo, naj deželna uprava posveti posebno pozornost razvoju hribovitih območij ter naj prilagodi instrumente teritorialnega načrtovanja novim potrebam kmetijstva na Krasu. Nadalje so zahtevali, naj skliče konferenco o uporabi teritorija ter uresniči področni in sektorialni načrt za razvoj kmetijstva. Celotna tržaška pokrajina pa naj postane hribovito področje, kar daje nekaj olajšav kmetovalcem. Dežela naj nadalje izpolni obveze, ki jih je bila sprejela ob napovedih zakona o Krasu, tržaška občina pa naj poskrbi za revizijo načrta za ljudske gradnje in naj ustanovi odborništvo za kmetij-

stvo. Glede usode Kraške gorske skupnosti pa so udeleženci občnega zbora poudarili zahtevo, naj ta ustanova ohrani tudi v bodoči reformi javnih ustanov pristojnosti na celotnem območju, ki ga že sedaj krije kot pristen predstavnik interesov kraškega prebivalstva.

Zanimiva razstava za počastitev vaškega zavetnika

»V Ricmanjih smo odkrili pravi zaklad«

Na dan vaškega zavetnika sv. Jožefa je župnija v Ricmanjih s pomočjo Goriškega muzeja — Grad Kromberk in pokroviteljstvom Sveta slovenskih organizacij pokazala javnosti del bogastva, ki ga hrani, a ga zaradi pomanjkanja primernih prostorov ne more urediti v stalno zbirko. V petek, 19. marca, je bilo v Baragovem domu v Ricmanjih, ki je tik ob cerkvi, odprtje razstave z naslovom »Ricmanjski pomniki«. Na ogled so dragoceni mašni plašči, stole ipd. iz 18. stoletja, ki jih je avstrijska cesarica Marija Terezija darovala cerkvi ob njeni obnovitvi, ter nekaj redkih knjig — rokopisov — iz tiste dobe, povezanih z delovanjem domače Bratovščine sv. Jožefa.

Razstavo je pripravil etnolog Andrej Malnič, kustos v novogoriškem muzeju, oblikoval pa jo je Boris Blažko. Zamisel za razstavo se je porodila, ko je SSO zaprosil Goriški muzej za strokovno pomoč pri ureditvi razstave v Ricmanjih za počastitev vaškega zavetnika. To delo so poverili Malniču, ki si je najprej ogledal številne predmete, ki jih hrani cerkev, in se nato odločil, da bo pri-

kazal obdobje od leta 1749 do 1780.

Na otvoritvi je poleg Malniča spregovorila tudi predsednica SSO Marija Ferletič, ki je predvsem poudarila, da ta razstava sodi v sklop pobud Sveta slovenskih organizacij za ovrednotenje naših tradicij in kulturne dediščine. »V Ricmanjih smo odkrili pravi zaklad, ki pa bi ga bilo treba urediti v muzej v starem župnišču. Ta stavba pa je potrebna popravil, kar seveda zahteva velika finančna sredstva.«

Ricmanjski župnik dr. Angel Kosmač je ob tem pomembnem dogodku dejal, da so bogoslužna oblačila važen dokument bogočastja pri vseh religijah in narodih, zato so bila vedno deležna posebne pozornosti, nege in časti. Nobena cena ni bila zanje previsoka in v njih je v stoletjih zaživela umetnost naroda. Cerkev sv. Jožefa, je nadaljeval dr. Kosmač, je zaživela v času poznega baroka v drugi polovici 18. stoletja. Mašna oblačila, ki so na ogled, so bila izdelana na Dunaju, v visoki šoli za kroje in vezenine.

Po nastopu harmonikarja Davida Žerjale, so si udeleženci ogledali razstavljene predmete. Površen obiskovalec lahko to stori v zelo kratkem času, saj razstavn prostor ni velik, kdor pa si želi natančno ogledati prelepe vzorce na mašnih oblačilih in stare dokumente, pa si bo le moral vzeti nekaj časa. Na ogled so tudi dragoceni stari dokumenti — od mašnih rojstnih in poročnih knjig ter knjige mrličev iz tiste dobe do rokopisa Janeza Ernesta od Raunoch, ki je opisal čudež v cerkvi v Ricmanjih leta 1749, pa do knjige z lastnoročnim podpisom avstrijskega prestolonaslednika Jožefa, dveh rimskih misalov in bule papeža Inocenca XII., ki je natanko pred tremi stoletji potrdil Bratovščino sv. Jožefa v Ricmanjih.

Razstavo si bo mogoče ogledati do Velike noči, Baragov dom pa bo za obiskovalce odprt ob delavnikih od 9. do 12. in od 15. do 17. ure.

* * *

Večer v DSI

V Društvu slovenskih izobražencev je v ponedeljek, 22. t.m., predaval bibliist dr. Jože Krašovec. Udeležencem večera je nanizal nekaj zanimivih podatkov o rokopisih, ki so jih leta 1917 odkrili v Qumranu pri Mrtvem morju. Večina od 800 zvitkov, ki so se v glinastih posodah dobro ohranili, je bila že objavljena in tudi prevedena v nekatere jezike, ostale pa bodo izdali v naslednjih letih.

Pesem mladih za prvi dan pomladi

Gledališče Miela v Trstu se je v nedeljo, na prvi pomladni dan 21. marca, napolnilo z zvonkimi otroškimi glasovi. Na sporedu je bila priljubljena revija otroških in mladinskih pevskih zborov Pesem mladih v organizaciji Zveze cerkvenih pevskih zborov, ki letos praznuje okroglo 30-letnico delovanja. Uvodno misel je na tej prijetni in ljubki prireditvi podal glasbeni pedagog in pevodvodja Bogdan Kralj. Predvsem je poudaril pomen zborovskega petja za razvoj otrok in mladine.

Na Pesmi mladih je nastopilo enajst zborčkov, ki so peli v naslednjem vrstnem redu: zbor osnovne šole »Pinko Tomažič« iz Trebče, nato otroški zbori iz Rodika, »Vesela pomlad« z Opčin, »Slovenski šopek« iz Mačkolj, »Kresnice« od Sv. Ivana v Trstu, »Fran Venturini« od Domja, zbor društva »Sedej« iz Števerjana, »Ladjica« iz Devina, »Slomšek« iz Bazovice, »Zvonček« iz Repentabra in še mladinski zbor »Vesela pomlad« z Opčin.

Na sliki: uvodno misel je na reviji Pesem mladih 1993 podal Bogdan Kralj (foto D. Križmančič)

»Majhni narodi...«

komisiji na pogajanjih želim samo trezno glavo in mirne živce. (Čisto po svoje in machiavelistično bi jim še svetoval, naj rečejo svojim italijanskim kolegom na pogajanjih skorajda vedno da, in naj potem naredijo po svoje, tako kot počno Italijani tu od vedno z nami!)

Za to namreč gre, za recipročnost gre!

Ne more se govoriti o italijanski manjšini v Sloveniji, da se ne bi govorilo o slovenski v Italiji in to polagam na srce slovenskim pogajalcem, ko sedajo za mizo z italijanskimi kolegi, ki so takih pogajanj dosti bolj vajeni. S tem nikogar ne žalim, hočem samo povedati, kako je, kako mi, navadni zemljani vidimo te stvari.

Saj vem, da imajo veliko moč italijanski pogajalci v denarju, katerega prinašajo s seboj na pogajalno mizo, ga Slovincem ponujajo in nazaj jemljejo, katerega kažejo in obljublajo, če... in vem tudi, da Slovenija ni ravno v rožnati ekonomski situaciji. Vseeno pa upam, da se vsaj narodne duše ne bo prodalo za nekaj Judeževih denarcev.

Recipročnost je beseda, ki mora postati na poosimskih pogajanjih stvarnost tako za Slovence v Italiji, kot tudi za Italijane v Istri, ki niso nič posebnega, pa naj si to še tako domišljajo, posebno sedaj, ko se ponajša s polnimi listnicami denarja in predvsem po padcu komunizma-realizma, ko se zdi, da jim je vse dovoljeno.

Italijanska vlada se nenehno posvetuje z italijanskimi organizacijami iz Istre in istrskimi begunci, enako naj stori tudi slovenska vlada z nami in to moramo od nje zahtevati. Nobene neumestne ponižnosti, to se zahteva! Poslušati nas morajo v Ljubljani, saj nas bodo le tako bolje slišali v Rimu! Sedaj mora Rim v Ljubljano, ni več Beograda s svojo počasno Donavo, sedaj se ne obljublja več v prazno, sedaj se govori neposredno, ni več časa za prazne marnje!

Ena od stvari, ki jih je treba vedeti, ko se gre na pogajanja z italijanskimi partnerji, je ta, da se zahteva recipročnost. To je zelo enostavno.

Recipročnost.

Tujka, ki jo zelo lepo razloži Verbinčev slovar in jo je potrebno tudi italijanskim partnerjem na poosimskih pogajanjih razložiti, ker je že desetletja ne (nočejo) razumejo. Da nas ne bi kdo spet prepeljal kot teleta žejne čez vodo!

Recipročnosti pa udeleženci oddaja o Istri in poosimskih sporazumih ne poznajo. Prav jim jo je treba razložiti. Najprej s slovarjem. Če pa tega še vedno ne razumejo, je to potrebno storiti drugače, saj se da! Tudi veliki narodi morajo vedeti, da majhni narodi nismo več samo molčeči cepci, ki imajo samo dolžnosti, imamo namreč tudi pravice. Časi fašizma, so, hvalabogu, za nami.

Recipročnost torej in nič drugega!

»PAX LINGUIS«

Dolina Aosta je že stoletja pomembno in posrečeno središče med narodi Evrope, posebej v alpskem loku. S svojo današnjo avtonomijo je tudi v marsičem zgled za odprtost in zakonodajno urejenost manjšinskega vprašanja. Znano je namreč, da je že po deželni statutu iz prvih povojnih let tam potrjena enakopravnost francoskega jezika z italijanskim. Mimo tega pa je velik pobud in razumevanja za urednotenje krajevnega frankoprovensalskega narečja »patois« s seminarji, revijami, srečanji, šolskim delom, itd.

Nedavno je peta deželna komisija v Aosti sprejela zanimiv in nadvse primeren načrt, imenovan »Pax linguis« (Mir jezikom), ki teži za kar se da večjim sodelovanjem med narodi. Gre predvsem za uresničitev pobud na dvojezičnem in večjezičnem področju nasploh (ne smemo še pozabiti, da živi v Dolini Aosti tudi majhna germanska skupina Walser). — Ideja »Pax linguis« se zato gotovo uvršča med tiste iniciative, ki kažejo na kar se da krepko udeležanje evropskega sodelovanja in bo zato lahko prinesla še zanimive zaplete.

Ena od zadnjih števil tednika »Le Peuple Valdôtain« na široko poroča o zborovanju stranke Union Valdôtain, ki je bila konec februarja v kraju Pont-Saint-Martin. Na tem zborovanju je stranka nekako pregledala svoje delovanje in začrtala smernice za bodoče. Med raznimi političnimi

pobudami gre poudariti nadaljevanje v sodelovanju med manjšinami. V lokalnem okviru je tudi zgovoren predlog oz. zahteva, da ima jezikovna skupnost Walserjev zagotovljeno predstavništvo v deželni svet. Kar zadeva bodoče evropske volitve, zahteva samostojno prisotnost dežele Aosta v evropskem parlamentu po okrožju z uninominalnim sistemom. To verjetno ne bi smelo prejudicirati skupnega manjšinskega nastopa, zlasti po zadnjem odsepu Sardinske akcijske stranke.

Končno Union Valdôtaine predlaga preoblikovanje sedanje italijanske republike v federalno državo, ki naj bi se vključila v širšo evropsko federacijo, spoštljivo do manjšin in zgodovinskih razlikosti dežel. Kot je torej razvidno, gre za zanimive, aktualne in vsekakor pozitivne predloge.

a.b.

* * *

Seja sekcije Ssk iz Števerjana

V »Sedejevem domu« v Števerjanu je bila v torek, 9. marca, seja tamkajšnje sekcije Slovenske skupnosti, ki so se je udeležili tudi deželni tajnik stranke I. Jevnikar, deželni predsednik M. Terpin ter člani goriškega pokrajinskega tajništva — tajnik H. Corsi, A. Figelj in D. Grinovero.

Predsednik sekcije Ssk iz Števerjana I. Vogrič je pozdravil vse prisotne, tajniško poročilo pa je podal D. Humar.

Roman o drugi svetovni vojni na Štajerskem

Pri celovski založbi Drava je v prevodu Boruta Trekmana izšla slovenska verzija romana »Puntigam ali Umetnost pozabljanja«. Napisal ga je leta 1938 v Gradcu rojeni avstrijski pisatelj Gerald Szyszkowitz, ki je vodja uredništva za dramatik pri avstrijski televiziji na Dunaju.

Dogajanje tega petega avtorjevega romana je postavljeno na Štajersko v neprizanesljivi čas nacionalnega socializma in druge svetovne vojne.

Ključna oseba je Marianne Puntigam, hči graškega lastnika mlina Puntigama. Očitno se dogajanje navezuje na usodo avtorjeve družine na Štajerskem, saj je bil Szyszkowitz ded lastnik mlina.

V romanu nastopajo tudi Slovenci. Sicer le v stranskih vlogah, kot ilegalci, protifašistični borci ter delavci. Tozadevno je pisatelj spet posegel kar k družinski kroniki, saj je njegova družina imela vinograde pri Mariboru. Poleg tega so bili Slovenci zaposleni v dedovem velikem mlinu.

Pisatelj opisuje v »Puntigamu« avstrijsko varianto nacionalnega socia-

lizma, na katero bi v Avstriji mnogi radi pozabili. Na primeru glavne junakinje, časnikarke Marianne Puntigam, skuša prikazati protifašistični odpor v redkih avstrijskih katoliških, meščanskih, aristokratskih in oficirskih krogih. Na sicer dokaj reportažno realističen način predstavi odporiško skupino okrog majorja Thaje in legendarnega oficirja Szokolla.

Slovenska izdaja tega romana deluje v novem evropskem političnem položaju tudi kot signal. Avtor, ki je pred »Puntigamom« med drugim objavil trilogijo o življenju ob češko-avstrijski obmejni reki Thaya v nižjeavstrijskem Waldviertlu, se namreč zavzema za premagovanje pregrad med narodi. Meni, da pred drugo svetovno vojno te meje niso bile tako vidne. Pojavile so se šele z ideologiziranjem in politizacijo življenja v drugi svetovni vojni, še posebej pa po njej. Ta negativni čas zdaj, vsaj na območju med Slovenijo in nemško-avstrijskim prostorom razpada. Dokaz za to je tudi pričujoča knjiga.

Lev Detela

Natečaj za 23. Festival domače glasbe v Števerjanu

Slovensko kulturno prosvetno društvo »Frančišek B. Sedej« iz Števerjana razpisuje natečaj za 23. Festival domače glasbe »Števerjan 93«, ki bo 3. in 4. julija. Prijavijo se lahko vsi slovenski ansambli, ki igrajo narodno zabavno glasbo. Rok poteče 31. maja, prijavo pa je treba poslati na naslov: SKPD »F.B. Sedej«, Trg Svobode 6, 34070 Števerjan, Gorica - Italija.

Festival je tekmovalnega značaja. Vsak ansambel mora izvajati dve skladbi: ena mora biti izvirna in prvič izvedena na festivalu v Števerjanu, druga pa iz zakladnice najbolj priljubljenih narodno zabavnih pesmi znanih ansamblov. Komisija bo podelila sedem nagrad — za najboljši ansambel, nagrado občinstva, za najboljšo vokalno izvedbo, za najboljšo kvinteto, za najboljšo izvedbo tria, za najboljšo besedilo in za najboljši zamejski ansambel. Kdor se želi prijaviti, mora prošnjati priložiti vse podatke o ansamblu, besedilo in notno gradivo izvirne skladbe, naslov in ime izvirnega izvajalca druge skladbe, fotokopijo in kratek zgodovinski opis ansambla in po možnosti tudi posnetke skladb ali kaseto. Vse podrobnejše informacije dobite pri tajnici društva »F.B. Sedej« Franki Padovan, ki odgovarja na telefonsko številko 0481/884160.

Najnovejša Ognjišča

Najnovejša, tretja letošnja številka verskega mesečnika »Ognjišča«, ki izhaja v Kopru, prinaša tudi tokrat marsikaj zanimivega. Poleg raznih pisem bralcev, življenjskih zgodb, številnih drobnih vesti od tu in tam, vsebuje ta revija, ki je tudi oblikovno zelo privlačna, še veliko drugih člankov. Običajna priloga je tokrat posvečena pomembni obletnici za vse tiste, ki ljubijo gore in planinstvo, namreč okrogli stoti obletnici Slovenske planinske organizacije. Ustanovljena je bila 27. februarja 1893 in je že prvo leto svojega obstoja označila 97 planinskih poti. O zgodovini in podvigih te organizacije marsikaj izvemo iz zadnjega »Ognjišča«. Priloga je opremljena tudi s skrbno izbranim fotografskim gradivom.

Poseben članek v rubriki »Obletnica meseca« je posvečen Saši Šantlu, ki se je rodil v Gorici marca 1883. Bil je vsestranska osebnost, ki je bil nadarjen tako za likovno kot za glasbeno umetnost.

V zadnjem »Ognjišču« je tudi nekaj prispevkov posvečenih mladim, zanimiv je potopis Boža Rustje s potovanja po Albaniji, v reviji pa so tudi recenzije novosti na knjižnih policah. Med drugim sta omenjeni knjigi Vinka Beličiča »Leto odmrznitve« in Dušana Jelinčiča »Biseri pod snegom«.

O suši in pomenu namakalnih sistemov

Letošnja zima je izrazito suha, saj od prvih decembrskih dni v naših krajih ni več deževalo. Pritoževali smo se sicer zaradi megle in vlage, vendar dejanskih padavin, razen rose in slane, ni bilo. Po eni strani nam je suho vreme omogočilo, da smo lahko opravili velika dela tudi v mesecih, ko navadno ni mogoče na njivo, ker je preveč blatna. Edino mraz nas je oviral pri delu. Zaradi jesenskega dežja so kmetje imeli težave pri pobiranju koruze in tudi pozne soje, kar pomeni, da niso mogli pravočasno preorati njiv za zimске posevke. Kdor pa je kljub vsem težavam sejal pšenico ali ječmen, te dni ugotavlja, da posevki trpijo sušo. Dnevna temperatura se je namreč te dni dvignila in ozimna žita nadaljuje svojo rast. Prav zaradi majhnih padavin letos ni potrebno dognojevati žit z dušičnimi gnojili, saj voda ni sprala tega lahko topljivega gnojila in ga bodo lahko korenine s pridom uporabile.

Vreme se je sicer sredi tedna spremenilo in prineslo nekaj dežja, ki je bil vsekakor dobrodošel. Vremenoslovci pa napovedujejo, da se bo spet za daljši čas ustalilo, tako da bo treba pohiteti s spomladanskim delom v vrtovih, sadovnjakih, vinogradih in njivah. Posebno vrtnarji so staro lučno izkoristili za sejanje nekaterih povrtnin, kot so rdeča redkev, zgodnja solata in radič ter korenje. Tudi čebulo so te dni posadili tisti, ki tega niso storili že prej.

Te zadnje dneve marca bomo izkoristili za sajenje trt in sadnega drevja. Pri tem naj vas opozorimo, da mora biti cepljeno mesto vsaj 5 do 7 cm nad površino zemlje, za jabolka in za drugo sadno drevje, ki je cepljeno na podlago, pa naj bo cepljeno mesto od 15 do 20 cm nad površino.

Zaradi letošnje zimske suše je ponovno postalo aktualno vprašanje namakanja. Na Krasu smo sicer vajeni suše in nekako že računamo, da bo pridelek zaradi nje manjši. Celo tolažimo se, da suša nekaj pusti, če pa pride toča, rada vse pobere. Vendar to niso argumenti, ki naj bi jih upoštevali pri sodobnem vrtnarjenju, sadjarstvu ali cvetličarstvu. Kljub velikim stroškom pomeni smotrno namakanje pomembno pridobitev, ki se dolgoročno gotovo obrestuje. Tako je razveseljivo, da so v zadnjih desetih letih po ureditvi vodnega vira Vorgšek na Vipavskem začeli urejati namakalne sisteme v spodnji Vipavski dolini. Gre sicer za zahtevne posege v pokrajino, ki so možni le ob državni pomoči, kar se tiče glavne namakalne napeljave, razpeljavanja po posameznih parcelah pa lahko različno bremenijo lastnike.

Na Vipavskem so z namakalnim sistemom opremili še zlasti sadovnjake breskev in hrušk, ker se je pokazalo, da je oroševanje najboljša obramba proti spomladanskim pozebam, saj led prekrije brste in jih dejansko zaščiti, da jih ne bi slana popolnoma uničila. V poletnih mesecih pa nama-

kalni sistem omogoča uspešen boj proti suši. Z namakalnim omrežjem pa so opremili tudi površine, ki bodo namenjene gojenju povrtnin.

Tudi v slovenski Istri se kmetijske službe zavzemajo za ureditev namakalnih sistemov, kar bi bistveno izboljšalo pogoje za uspešno kmetovanje na tem področju, ki bi bil še zlasti primeren za gojenje povrtnin, zgodnejšega sadja in sploh kultur, ki jih je Slovenija doslej uvažala iz južnih jugoslovanskih republik, lahko pa bi povečala svojo neodvisnost od uvoza.

Tudi od smotrno urejenih namakalnih sistemov bo odvisno, ali bo Sloveniji uspelo izboljšati svojo kmetijsko politiko in vsaj za nekatere kulture doseči skoraj popolno samopreskrbo.

* * *

Obvestilo goriškega SSŠ

Sindikata slovenske šole iz Gorice obvešča svoje člane, da bo Seminar slovenskega jezika, literature in kulture v Ljubljani od 28. junija do 17. julija. Sindikat ima na razpolago dve štipendirani mesti. Profesorji in učitelji, ki se želijo udeležiti seminarja, naj prošnjo oddajo najkasneje do konca tega meseca odborikom SSŠ. Sindikat nadalje obvešča učitelje, ki se pripravljajo na izpite za stalež, da lahko pod določenimi pogoji opravijo tudi izpit iz tujega jezika. Kdor še ni poravnal članarine za leto 1993, sporoča še SSŠ, lahko to stori pri odbornikih.

* * *

Posvet o pomenu športa pri nas

Izvoljeni predstavniki in člani Slovenske skupnosti bodo imeli 2. aprila interni posvet o pomenu športa v našem zamejskem življenju. To je sklenila deželna komisija Slovenske skupnosti za šport, ki se je pred kratkim oblikovala, da bi strankinim predstavnikom nudila strokovno oporo v vprašanih športu in da bi istočasno vnašala v stranko problematiko, ki je po mnenju športnih delavcev zanemarljiva kljub izredno visokemu številu mlajših in starejših, ki se agonistično ali rekreativno posvečajo športnim dejavnostim. Interni seminar naj bi zblizal politične in športne delavce ter omogočil plodno izmenjavo informacij in mnenj. Med referenti bo tudi prof. Bojan Pavletič, ki je kot strokovnjak sprejel članstvo v omenjeni komisiji.

Koordinator deželne komisije Ssk za šport je Mario Čač, člani pa so nekateri goriški in tržaški športni delavci, ki želijo posvetiti pozornost tudi politični razsežnosti svoje dejavnosti. Na ustanovni seji jih je pozdravil deželni tajnik Ssk Ivo Jevnikar.

Komisija ima v načrtu tudi druge pobude, začela pa je že z obravnavo nekaterih perečih vprašanj, od športnih objektov do zagotavljanja sredstev športnim društvom, kar je seveda v dobrih meri odvisno od javnih uprav in politikov.

Na sedežu Slovenskega dobrodelnega društva v Ulici Machiavelli 22 v Trstu bodo v petek, 26. marca, podelili štipendije iz Flajbanovega sklada za visokošolce. Začetek ob 18. uri.

Janko Jež

Giani Stuparich

(5) Ob stoletnici njegovega rojstva (1891-1961)

Giani Stuparich s hčerko Giovanno leta 1933

Leta 1955 izide Stuparicheva knjiga s 23 predavanji po tržaški radijski postaji. Naslov knjige je **Piccolo cabotaggio**.

Z istim naslovom ponovi Stuparich niz predavanj, ki trajajo od decembra 1957 do januarja 1961.

Leta 1960 prejme Stuparich zlato kolajno za zasluge na področju šolstva, kulture in umetnosti.

GIANI STUPARICH IN SLOVENC

Kakor Scipio Slataper tako tudi Giani Stuparich spada v okvir generacije, ki se je pred prvo svetovno vojno borila za krepitev italijanstva na Tržaškem, vendar ne v antislovenski in sploh antislovanski funkciji. Trst naj bi bil v skladu s svojim geopolitičnim izročilom privlačna točka za trgovinski razmah Srednje Evrope v okviru Avstro-Ogrske monarhije. Iz Trsta kot stičišča treh velikih evropskih civilizacij, to je germanske, romanske in slovanske, naj bi izžarevala v evropsko osrčje bogata italijanska kultura.

To je bil smisel tako imenovanega kulturnega iredentizma nasproti političnemu, ki je bil naperjen proti obstoju avstroogrškega cesarstva. Politični iredentizem je računal z neizbežno vojno proti Avstro-Ogrski, medtem ko je kulturni iredentizem računal z verjetno italijansko nevtalnostjo v prvi svetovni vojni. Italija je bila do leta 1914 zaveznica Avstro-Ogrske in Nemčije. Leta 1914 je izstopila iz te, tako imenovane Zveze centralnih sil in proglasila svojo nevtalnost. Ob izbruhu vojne je na osnovi tajnega Londonskega sporazuma iz leta 1915 z Veliko Britanijo in Francijo, ki sta za primer zmage zagotovili Julijsko krajino s Trstom in z Gorico, Istro, kvarnerske otoke z Reko in večji del Dalmacije do Splita, odpovedala svojo nevtalnost in pristopila na stran Velike Antante, to je Velike Britanije, ZDA, Rusije, Francije in Srbije.

To je pripravilo Gianija Stuparicha, da je bratu Carlu in Scipiu Slataperju rekel: »Basta con le discussioni. È ora di agire!« Takoj so se vsi trije prijavi kot prostovoljci v italijansko vojsko. Slataper je kmalu padel kot vodja prostovoljne izvidniške skupine. Za njim je padel tudi Carlo Stuparich. Pravzaprav je napravil samomor, da ne bi padel živ v avstrijske roke. Gianija Stuparicha pa so Avstrijci zajeli na bojišču. Pod psevdonom Sartori se je mimetiziral v raznih vojnih taboriščih in se po koncu vojne srečno vrnil domov. Vsi trije so bili odlikovani z zlato kolajno za hrabrost.

Ta trojka se je bila vpisala na univerzo v Florenci in sodelovala pri znani novohegelijanski kulturni reviji **La Voce**, ko jo je vodil Giuseppe Prezzolini. Javnost ni takoj razumela bistva kulturnega iredentizma. Kasneje pa spet ni mogla razumeti njihove interventistične vneme. Posebno intelektualni krogi so jih imeli za avstrijakante in slovanofile. Prezzolini je nekoč v zadregi izjavil: »Questi irredenti, penso che bisogna redimerli, per non doverne parlar più«.

Že iz tega se jasno vidi, kako važna je bila vloga, ko jo je trojka igrala v Trstu pred prvo svetovno vojno in takoj po njej.

Stuparich je slutil, da bo fašizem speljal Italijo v novo vojno. Bil je antifašist. Že leta 1926 se je javno oglašil in obsodil fašistično besnenje v Istri med

Intervju z Vesno Jagodic, ki trenira rokomet pri Krasu »Za napredovanje bi potrebovali kako izkušeno igralko«

Vesna Jagodic, letnik 1972, se je začela ukvarjati z rokometom pred petimi leti pri zgoniškem Krasu. Doslej je odigrala štiri prvenstva v tretji italijanski ligi. Njena športna dejavnost se je začela zelo zgodaj. Še preden je začela hoditi v šolo je že kotalkala pri Poletu na Opčinah. V osnovnošolskih letih je obiskovala športno šolo, nato je igrala miniodbojko pri Kontovelu. Trenirala je tudi atletiko pri Boru, nato se je pri istem društvu ukvarjala s košarko.

Vesna Jagodic

V Sloveniji je rokomet, tako ženski kot moški, dovolj razvit šport, v Italiji pa se o ženskem rokometu skorajda ne govori. Kako si se odločila za ta šport in kako je prišlo do nastanka ženske rokometne ekipe Krasa?

Odločila sem se čisto slučajno, saj tega športa sploh nisem poznala. Vedno sem želela tudi tekrovati, vendar nisem imela dovolj priložnosti. Leta 1987 sem opazila na Primorskem dnevniku

članek, da pri Krasu ustanovljajo žensko rokometno ekipo in sem se takoj odločila za to dejavnost. Na prvi sestanek smo prišla dekleta z vseh koncev Trsta, med drugim zelo različnih starosti, vendar smo takoj ustvarile zelo prijetno družbo.

Naša društva se kronično spopadajo s precejšnjimi finančnimi težavami. Kako ste pri vaši ekipi rešile to vprašanje?

Prvo leto, ko se še nismo udeležile prvenstva, je društvo poskrbelo za kritje vseh stroškov, prav tako tudi za prvi dve prvenstvi. Nato je prišlo do določenih finančnih težav. Odločile smo se za samofinansiranje. Začele smo iskati pokrovitelja — objavile smo celo oglas v tržaškem tedniku »Il mercatino« — vendar brez uspeha. Ko smo ga končno našle, je žal, zaradi nesporazuma z vodstvom društva, tudi ta možnost šla po vodi. Same smo si med drugim zbrale svoje predstavnice, ki skrbijo za notranjo organizacijo v ekipi. Kot anekdoto lahko povem, da so v tržaškem dnevniku »Trieste oggi« celo objavili sliko, na kateri smo bile pokrite le... z

brisačami, pod naslovom »Cerca-si sponsor disperatamente«, vendar tudi to ni zaleгло!

Same si plačujemo gostovanja in sicer prevozne stroške in hrano ter vsakoletni zdravniški pregled; na začetku sezone vsaka izmed nas plača tudi »vpisnino« 50.000 lir, vsak mesec pa 20.000 lir »članarine«.

Sklepam torej, da vas ta šport zelo navdušuje. Kakšen pomen ima zate rokomet?

Predvsem gre za zelo prijetno družbo! Po petkovih treningih je npr. že običaj, da hodimo plesat ali na »žur«. Podobno se dogaja na gostovanjih.

Sama ljubim le ekipne športe. Rokomet, ki je precej »divji« in za katerega mnogi menijo, da je primeren le za moške, mi pomeni tudi odlično sprostitvev.

V lanskem prvenstvu ste dosegle celo vrsto zaporednih zmag z enim samim porazom v play offu. Letos pa se je slika popolnoma obrnila. Ali se je izboljšala kvaliteta nasprotnikov?

Naša ekipa se je bistveno pomladila, pri nas se stalno vrstijo igralko, od prvotne ekipe nas je ostalo le pet. Med drugim je tudi prišlo do zamenjave trenerja, kar pri vsaki ekipi povzroči določene spremembe. Imele pa smo tudi smolo, ker nismo utegnile zaigrati niti ene tekme v popolni postavi.

Kakšni so tvoji športni cilji?

Želela bi, da bi ekipa prežive-la gospodarsko krizo pri Krasu. Nekoč, ko nas je bilo bolj malo, ni bilo finančnih težav, sedaj pa je v ekipo vstopilo lepo število mladih deklet, zato bi bilo res ško-

da, da bi prišlo do njene ukinitve. Poleg tega si želim tudi, da bi se še naprej zabavale, vendar z nekoliko večjim uspehom. Napredovanje pa bi lahko prišlo v postev le, če bi k nam pristopila kakšna izkušena igralka.

(Dar)

Händlov »Mesija« v Gorici

Z izvedbo Händlovega oratorija »Mesija« bo glasbena sezona v Gorici dosegla svoj višek. Koncert bo v soboto, 27. t. m., ob 20.30 v cerkvi sv. Ignacija na Travniku v Gorici. V isti cerkvi je bilo to Händlovo delo že izvedeno pred 23 leti, dirigent pa je tudi takrat bil Mirko Cuderman, ki bo izvajalce vodil v soboto.

Izvedba izredno zahtevnega oratorija predstavlja velik napor za organizatorje — Slovenski center za glasbeno vzgojo »Emil Komel« in Glasbena matica iz Gorice — tako s finančnega kot z organizacijskega vidika. Händlov »Mesija« je prava glasbena drama, v kateri se prepletajo petje zbora, solistov, recitacije in orkestralni vložki. Besedilo oratorija prikazuje Kristusovo odrešenijsko pot od rojstva, trpljenja in smrti do vstajenja.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, števil. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

volilno borbo za italijanske parlamentarne volitve. Fašisti so Istrane z oboroženim spremstvom prisilili, da so v povorkah hodili na volišča. Mladina se je takšnemu početju uprla s silo. Na procesu pred Posebnim sodiščem za zaščito države so obsodili na smrt in ustrelili mladinskega istrskega buditelja Vladimirja Gortana. Giani Stuparich se ga je tedaj izrecno spomnil in obžaloval njegovo smrt. Zavedal se je, da Italija ne izpolnjuje obljub o demokraciji, strpnosti do slovenskega in hrvaškega življa, sploh do svobodne in znosne uprave, ki jo je general Petiti di Roreto prinašal v naše kraje, ko se je leta 1918 izkrcal z vojne ladje **Audace** na pomolu sv. Karla (Molo San Carlo), ki so ga tržaška občinska oblastva takoj preimenovala v Molo Audace. Proces in ustrelitev štirih bazoviških junakov (Ferda Bidovca, Franja Marušiča, Alojzija Miloša in Zvonimirja Valenčiča) v letu 1930 na gmajni pri Bazovici sta v Stuparichu še bolj utrdila zavest, da je Italija že v prvem stiku z zgodovinsko stvarnostjo na našem ozemlju popolnoma zgrešila svojo politiko. Že D'Annunzio je s svojimi modrosrajčniki dokazoval, kam plove Italija, Mussolinijevi črnosrajčniki pa so zapluli v tako nevarne vode, da je Italijo slej ko prej moral zajeti strašen vihar, v katerem je objestna italijanska ladja s svojim krmarjem utonila. Na to je mislil Fauro Timeus, ko je napisal: »Italijo naj pogoltno morje, ako ne bo mogla zagospodovati nad obema obalama Jadrana«.

Kot demokrat in socialist je Giani Stuparich odklonil vstop v fašistično partijo. Na šoli, v profesorski zbornici je z molkom odgovarjal na izzivanja kolegov, ki so hoteli vedeti, kako to, da se kot iredentist in patriot upira fašizmu in da se noče vključiti v politično življenje pri italijanizaciji Julijske krajine v duhu skoraj nastopajočih drznejših osvajalnih imperialističnih pohodov proti komaj nastali Jugoslaviji, skratka proti Sloveniji in Hrvaški. Brez ugovora je zato sprejel kazensko premostitev na oddaljeni Pedagoški center v okviru Šolskega skrbništva v Trstu. K temu je prispevala tudi rasistična politika, ki jo je Hitler vsilil Mussoliniju. Tako se je leta 1942 Giani Stuparich poslovil od šole.

GIANI STUPARICH

V Stuparichu je poleg hrvatske očetove krvi (ki je bil doma s Cresca), plula po materi in se po ženi oplajala judovska kri, ki jo je tedaj tudi uradna Cerkev še vedno odklanjala in obsojala kot bogomorilsko. Med vojno se je komaj rešil upepeljevalne peči v tržaški Rižarni, kamor so ga spravili fašistični teroristični oddelki skupaj z esesovci, a so ga izpustili čez teden dni na posredovanje škofa Santina, ki je nemškimi oblastem dokazoval, da delajo največjo napako v škodo skupnim italijanskim in nemškimi interesom v drugi svetovni vojni. Giani Stuparich je namreč v očeh tržaških nacionalistov in sploh vse italijanske javnosti veljal kot prostovoljec iz prve svetovne vojne in odlikovanec z zlato kolajno za hrabrost na bojišču za junaka, čigar smrt v upepeljevalniku ali zgolj deportacija v kak nemški lager bi zelo škodovala italijanskemu ugledu. Stuparich je bil zato izpuščen na svobodo skupaj z materjo Gisello Gentilli in ženo Elody Oblath. Pred Rižarno je Stuparicha sprejel in pozdravil kolega in somišljenik iz vrst Odbora za narodno osvoboditev — CLN (Comitato di Liberazione Nazionale) Biagio Marin, ki je prav tako posredoval v Stuparichevo korist.

Po koncu vojne se je Giani Stuparich za nekaj let vrnil v šolo. Po upokojitvi je še vedno mnogo pisal o predvojnih in medvojnih dogodkih, pri katerih je sam sodeloval. Zelo kritičen je bil do Jugoslavije, posebno med drugo svetovno vojno in po njej. Še posebno je bil krivičen do Slovencev, ki jih je moral bolje poznati, saj jih je imel celo v razredu. Nekoč jih je gledal kot sumljive obmejce, vendar kot ljudi, vrednih spoštovanja in tudi obrambe kot tujerodce v okviru mlade italijanske republike. Slovence je imel za narod kmečkega izvora, ki še ni dozorel, da bi se mogel sam upravljati v samostojni narodni državi. Ti Slovenci pa so skupaj z jugoslovansko vojsko po štirih letih italijanske okupacije prihrumeli v Trst in zadali smrtni udarec italijanskim imperialističnim težnjam.

Po dolgi in hudi bolezni je umrl leta 1961 v Rimu na domu hčere Giovane Stuparich Criscione.

(dalje)